

Redactioneel

Deze nieuwsbrief is een initiatief van het Instituut voor Natuurbehoud om haar talrijke vrijwillige veldmedewerkers en andere geïnteresseerden op de hoogte te stellen (en te houden) van het vogelonderzoek dat er wordt uitgevoerd. Naast de meer en meer bewandelde 'digitale weg' om snel nieuwtjes en allerlei informatie door te spelen, dit via e-mails en regelmatige actualisatie van onze website, vinden we het toch noodzakelijk om tweemaal per jaar ook een 'papieren' nieuwsbrief rond te zenden. Niet iedereen beschikt immers over een computer en internet, en bovendien is dergelijke uitgave ook handig om uit te delen aan, of op te sturen naar nieuwe geïnteresseerden. We willen de nieuwsbrief twee keer per jaar laten verschijnen. In de lente is het een themanummer over broedvogels, in het najaar een nummer over niet-broedvogels (watervogels s.s., ganzen, zeevogels en andere). Dat herfstnummer zal het vroegere 'Watervogel Nieuws' vervangen, een nieuwsbrief die voorheen naar alle medewerkers van het watervogeltellingen in Vlaanderen werd toegezonden. In deze eerste nieuwsbrief wordt dus de stand van zaken toegelicht van projecten op het IN die zich toespitsen op broedvogels. Je vindt ook wat kort nieuws en nuttige informatie over aanverwante onderwerpen.

Er zijn momenteel twee projecten die gebiedsdekkend in Vlaanderen uitgevoerd worden: de Broedvogelatlas (recent opgestart in 2000) en de Bijzondere Broedvogels Vlaanderen (BVV project, sinds 1994). Daarnaast loopt in het kader van de algemene monitoring langs de Schelde nog het Punt-Transect-Tellingen project. Hierbij worden jaarlijks (sinds 1994) in een 20-tal trajecten gelegen in buitendijkse gebieden langs het estuariene gedeelte van de Schelde, zangposten van broedvogels geteld. Broedvogelonderzoek geïntegreerd in grotere projecten wordt uitgevoerd aan de kust in het kader van het programma 'Duurzaam beheer van de Noordzee: Functionele en structurele biodiversiteit van Noordzee-ecosystemen' sinds 1997. Naast aspecten van de monitoring van zeevogelpopulaties op de Noordzee is er een gedetailleerd ecologisch onderzoek van stern- en meeuwensoorten in de Voorhaven van Zeebrugge. In 1999 en 2000 werd in het kader van een VLINA-project over beheersopties in verband met bosuitbreiding als natuurontwikkeling in valleigebieden, een gedetailleerd broedvogelonderzoek uitgevoerd in drie deelgebieden, waarbij aspecten van habitatrelaties aan bod kwamen. Van deze projecten wordt in deze nieuwsbrief een overzicht gegeven van hun doelstellingen, methodiek, resultaten en toepassing naar het beleid toe.

Meer en meer komen zowel vanuit het Vlaams beleid als op internationaal niveau niet alleen specifieke vragen over trends van sommige soorten of aanwezigheid en dichtheden van soorten in bepaalde gebieden (b.v. voor beheersopties of afbakening van Vogelrichtlijngebieden), maar ook vragen over de algemene toestand van de natuur. Vogels kunnen hierbij een belangrijke rol spelen als 'graadmeter' van de kwaliteit van het milieu. Wanneer bepaalde vogelsoorten in aantal toenemen of juist afnemen kan dit een aanwijzing zijn dat er iets aan de hand is met dat milieu. Daarnaast is het voor een doeltreffende bescherming van vogels (en van de landschappen waarin ze leven) van het grootste belang dat negatieve ontwikkelingen al in een vroeg stadium worden gesignaleerd, en niet op het moment waarop de situatie onomkeerbaar is geworden.

In Nederland en Groot-Brittannië worden broedvogels nu al door het beleid gebruikt als een soort 'graadmeters' van het milieu. In Groot-Brittannië vormen populatietrends van broedvogels zelfs één van de 14 officieel gekozen 'hoofdindicatoren' die worden gebruikt om de duurzaamheid van het milieu te evalueren. Dit kan in deze landen omdat het monitoringsonderzoek er niet enkel steunt op aantallen maar ook op veelomvattender en geïntegreerde ecologische en biologische gegevens, zodat het een

wetenschappelijk betrouwbaar systeem vormt. Hoe ver staan we bij ons?

Alhoewel we met de gegevens van het BBV- en Broedvogelatlasproject al gedeeltelijk uitspraken kunnen doen over de toestand van onze natuur, is een verdere ontwikkeling en verfijning van het systeem in de toekomst noodzakelijk, willen we het als volwaardige 'graadmeter' kunnen gebruiken. De Broedvogelatlas zal, samen met de gegevens van het BBV-project, een zeer goede basis vormen om de zwaartepunten in monitoringsbehoeften en soortgericht ecologisch onderzoek aan te geven. Ook de resultaten en inzichten van de geïntegreerde projecten zoals het lopende sternonderzoek en het afgesloten onderzoek in de valleigebieden zullen ons helpen de nodige prioriteiten te leggen.

Na het beëindigen van de Broedvogelatlas is in de eerste plaats het opstarten van een algemene monitoring noodzakelijk, dus niet enkel van een beperkt aantal BBV-soorten maar ook van 'gewone soorten'. Dergelijke projecten lopen trouwens al tientallen jaren in de ons omringende landen, maar bleken in het verleden niet echt 'aan te slaan' in Vlaanderen. Nu is de situatie binnen vogelkijkend Vlaanderen wel sterk (en in goede zin) geëvolueerd. Door de organisatie van gebiedsdekkende projecten is er een zekere structuur ontstaan, en is er meer ervaring in het gebruik van gestandaardiseerde methodes. Dit is deels ook te danken aan de ontwikkeling van educatieve activiteiten en specifieke projecten van verschillende verenigingen -partners binnen het broedvogelatlasproject. Hierdoor loopt het bundelen en doorgeven van informatie vlotter, en is er -zeer belangrijk- meer voeling van de noodzaak om gegevens te verzamelen voor het natuurbehoud- en beleid. Na de atlas (2003) is volgens ons de tijd rijp om met dit nieuwe project te starten. We denken hierbij aan een weinig arbeidsintensieve maar zeer efficiënte methode zoals reeds meerdere jaren toegepast in Groot-Brittannië, nl. de zgn. 'Breeding Bird Survey', een transectmethode. Een sterk beperkt aantal zeldzamere soorten zouden jaarlijks in details blijven gevolgd worden. Het volgen van broedpopulaties van exoten kan gebeuren aan de hand van een grondige inventarisatie om de drie of vier jaar. De gegevens verzameld aan de hand van monitoringsgegevens kunnen aangevuld worden met gegevens van het ringwerk, waar een bron van informatie voorhanden is, denken we maar aan b.v. aantallen van nestjongen die jaarlijks in bepaalde gebieden gevolgd worden. Daarnaast zal het noodzakelijk zijn een aantal soorten (of soortgroepen) specifiek in detail te onderzoeken, om enerzijds duidelijker relaties te kunnen leggen tussen oorzaak en gevolg van populatietrends, en anderzijds gefundeerde soortbeschermingsplannen en beheersmaatregelen te kunnen opstellen. Het is dus duidelijk dat wij in de toekomst moeten streven naar een meer geïntegreerde monitoring, om tot een goed graadmetersysteem te komen.

Om de toekomstvisie wat betreft het broedvogelonderzoek op het Instituut voor Natuurbehoud goed te kunnen ontwikkelen, met als einddoel een rigied systeem op te bouwen die het natuur- en milieubeleid ten goede komt, is het vanzelfsprekend dat goede afspraken en taakverdeling noodzakelijk zijn. Gezien wij voor monitoring afhankelijk zijn van talrijke veldmedewerkers, en bepaalde soortspecifieke projecten en soortbeschermingsplannen in het verleden door sommige verenigingen werden uitgevoerd, is het van groot belang dat er in de toekomst duidelijkheid komt over de taakverdelingen en vooral de samenwerking op lange termijn tussen het IN enerzijds en de vrijwilligers en verenigingen anderzijds. Enkel op die manier kan open en efficiënt van alle zijden gestreefd worden naar een volledige ontwikkeling van voor het natuurbehoud bruikbare systemen en onderzoek!